

РЕЦЕНЗИЯ

*от проф. д-р Добринка Иванова Чанкова, преподавател в Катедра „Публичноправни науки“ в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“, Професионално направление 3.6 Право; Идентификационен индивидуален номер в НАЦИД: №38964 /Регистър за научната дейност в Република България/
<https://cris.nacid.bg/public/scientist-preview/14248>,
www.researchgate.net/profile/Dobrinka-Chankova, ID No - F 2150-2014
<https://orcid.org/0000-0001-7518-1991>,*

назначена със заповед на ректора на ЮЗУ „Н.Рилски“ № 926 / 17.05.2022 за член на научното жури за публичната защита на дисертационния труд на

Станислав Павлов Павлов

редовен докторант в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“

**на тема: „Правото на здраве и здравни грижи –
международноправни аспекти”**

**за присъждане на образователната и научна степен ДОКТОР в Научна област
3. Социални, стопански и правни науки по Професионално направление 3.6
Право, научна специалност Международно право и международни отношения**

1. Кратки биографични бележки за докторанта

Докторантът Станислав Павлов е роден на 11 юли 1980 г., в гр. София. След завършване на средно специално образование, придобива бакалавърска степен в Академия на МВР по специалността „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред“. През 2018 г. придобива образователно – квалификационна степен магистър по „Право“ в Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград. През 2019 г. е зачислен за редовен докторант в Правно-историческия факултет на същия университет. По-голямата част от професионалният му опит е свързана със защита на финансовата и икономическа сигурност, стратегически обекти и дейности, включително такива в сферата на здравеопазването. По време на докторантурата активно е участвал в допълнителни обучения, конференции и друга научно-

изследователска дейност. От приложената документация е видно, че са спазени минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и ВПРАСЮЗУ за присъждане на образователната и научна степен Доктор по докторска програма „Международно право и международни отношения“. Освен дисертационния труд, представена е справка за публикациите, справка за цитиранията и за участие в научно-изследователски проект. Така са налице всички необходими точки по наукометричните показатели и са покрити всички критерии.

2. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията

Дисертационният труд има за предмет особено актуалния фундаментален въпрос за правото на здраве. То принадлежи към „второто поколение“ права на човека, а именно икономически, социални и културни права, като понастоящем получава приоритетно внимание от доктрината и практиката. Отчитайки динамиката в развитието на обществените отношения, еволюцията в самото разбиране за здраве и постепенното му и логично разширяване със здравни грижи, докторантът е изготвил дисертабилен труд. В него задълбочено и всестранно са анализирани винаги важните, но особено напоследък, международноправни аспекти и специализирани инструменти, а така също и практиката по приложението на това основно човешко право. За подобно самостоятелно изследване има място в българската правна литература, само по себе си то представлява новост, която е особено засилена в частта, отчитаща развитието на технологиите.

Трудът представлява изследване от 197 стр., включващо увод, 3 глави, заключение, приложения и богата библиография на български и други езици, международни актове, съдебна практика. Направени са 163 бележки под линия. Демонстрирано е отлично познаване на материята. Правилно са открити значимите и актуални проблеми при интерпретацията на правото на здраве и здравни грижи, което отдавна е надхвърлило националните рамки. То е разгледано в контекста на достъпа до информация, защита на личните данни и охрана на частното пространство на личността, особено във връзка с въвеждането на електронното здравеопазване, най-вече в условията на пандемията COVID-19. Теоретичните изводи са фондирани на солидна международна правна база-документи на ООН, Съвета на Европа, ЕС, Световната здравна организация и

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, съдебна практика на ЕСПЧ и Съда на ЕС, взет е акт от добри практики в сравнителен план.

В увода убедително е обоснована актуалността и значимостта на темата, както и поставените цели и задачи. Същевременно, в него се съдържат и компоненти, характерни и включени в автореферата, съгласно утвърдената традиция - напр. методология на научно-изследователската работа, задачи и др.

Глава първа закономерно е посветена на **историческото развитие на международното сътрудничество в областта на здравеопазването**. Обзорът започва с началните инициативи от средата на 19 век, когато за първи път контролът върху инфекциозните болести влиза в дневния ред на международната общност. Правилно и изчерпателно е изследвана еволюцията на идеята за обединяване на усилията държавите за постигане на по-добро здраве и по-добър живот. Разгледани са основополагащи и специализирани международни актове в изключително широк времеви диапазон, както и значението на създаването на Световната здравна организация, която институционализира на съвременно ниво международното сътрудничество, свързано с общественото здраве и поставя основата за предефиниране на значението за здравето, което вече не се определя единствено чрез противопоставянето му на болестите, а като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие. Направено е заключение, че правото на здраве включва както *свободи*, така и *сродни* права. Посочено е, че теоретичното понятие за правото на здраве е разширено с приемането през 2000 г. на Общ коментар № 14 от Икономическия и социален съвет (ECOSOC) на ООН, който откроява т. нар. основни детерминанти на здравето и на този коментар е отделено заслужено място в изследването. Анализирани са основните елементи, които са от изключително значение при предоставянето на услугите, свързани със здравето, а именно: *наличност, достъпност, приемливост, качество*, направени са съответните релевантни изводи. Правилно се сочи, че здравето е основно човешко право, необходимо за упражняването на други права. Всяко човешко същество има право да се наслаждава на най-високия достижим стандарт на здраве, благоприятстващ да живее достоен живот. Отчетен е приносът на ООН, Съвета на Европа, ЕС.

Във втората глава, озаглавена „Електронно здравеопазване“, се прави успешен опит за изясняване на понятието „електронно здравеопазване“ чрез

изследването на различни концепции. Разгледани са съществуващите над 51 публикувани определения, обединяващото между които е връзката между здравеопазването и технологиите. Електронното здравеопазване се определя като информационно-комуникационна система, която предоставя възможност за бърз достъп към цялата информация за пациента, а също така даваща възможност болният да бъде консултиран на разстояние. Несъмнено, електронното здравеопазване като цяло, и в частност телемедицината, е жизненоважен ресурс за отдалечените региони на нововъзникващите и развиващите се страни. В дисертацията се изтъкват подробно неговите предимства, но същевременно, в името на доктриналната обективност, би следвало да се посочат и някои негови потенциални и реални слаби звена, като субективния елемент. Правилно фокусът е поставен върху сравнително новите понятия “e-health” и „m-health”, което прави трудът модерен и иновационен.

Глава трета е посветена на **правото на здраве в контекста на пандемията COVID-19**. Направен е изключително детайлен анализ на реакцията на двата основни органа на ООН спрямо пандемията - Общото събрание и Съвета за сигурност, като съвършено правилно се стига до извода, че тя е доста противоречива, което не способства за по-бързо справяне с пандемията. На критичен анализ е поставена и ролята на СЗО, за която COVID-19 се оказва твърде голямо предизвикателство. Направен е релевантният извод, че само всеобхватна и гъвкава система от международни актове, мерки и действия могат да помогнат на индивидите да се справят с новите заболявания в ерата на глобализацията.

В края на всяка глава са резюмирани най-важните положения.

Дисертационният труд завършва със заключение, в което в синтезиран вид са изведени значимите изводи и препоръки.

Най-съществените **приноси в дисертацията** могат да бъдат обобщени така:

-Трудът „Правото на здраве и здравни грижи – международноправни аспекти” е първото сериозно научно изследване по проблема, представляващо задълбочен теоретичен анализ и обобщение на редица дискусии в доктрината и практиката въпроси със законодателна, научна и практическа стойност;

- В дисертацията е проследена историческата еволюция на международноправните аспекти на правото на здраве и здравни грижи, отчитайки социалния контекст и технологичните нововъведения от последно време;

-В изследването са интерпретирани проблеми, които до момента не са били обект на разискване;

-Генерирани са идеи за усъвършенстване на международното законодателство и практика, които отговарят на актуалните изисквания спрямо държавните органи, ангажирани със общественото здраве като елемент на международния мир и сигурност;

- Открити са дефиниращите характеристики на правото на здраве и здравни грижи, неговото съдържание, обхват и детерминанти от гледна точка на международното право, като е предложен оригинален подход за систематизирането на тази материя;

- С приносен момент се отличава анализът на способите, по които държавите регламентират правото на здраве чрез своите конституции, като е открита нарастващата тенденция на конституционна защита;

-Обосновано с убедителни аргументи е схващането, че се налага преосмисляне на ролята и значението на СЗО като основна институция в областта на здравеопазването в световен мащаб, и др.

Публикациите по темата на дисертацията са 7 на брой, по особено актуални въпроси, публикувани в реферирани издания у нас и в чужбина. Две от тях са на английски език. Има цитиране и в чужбина. Авторефератът е изготвен по правилата.

3.Становище относно наличието или липсата на плагиатство

В хода на работата ми като член на научното жури не са постъпили сигнали, аргументирани по съответния законов ред в писмен вид за наличие на плагиатство в представената дисертация и другите трудове на кандидата. И аз като член на научното жури не съм установила елементи на плагиатство и недобросъвестно използване на чужди научни резултати.

4.Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят някои не особено съществени критични бележки и препоръки, освен вече посочените.

Изложението е доста подробно и на места може да се синтезира. То е предназначено за специализирана аудитория, която не се нуждае от много обяснения.

Препоръчвам таблицата на с.77-82 да се преведе на български език.

По-възможност предложенията би следвало да бъдат по-пълно артикулирани, за да бъдат наистина полезни и съобразени. Така би се повишила практико-приложната стойност на изследването.

Тези критични бележки по никакъв начин не разколебават цялостната ми положителна оценка за труда и вложените усилия, а само целят да го подобрят при работа върху него за в бъдеще.

5.Заключение

В дисертацията се съдържат достатъчно теоретични обобщения, изводи и идеи, представляващи принос с научен и приложен характер, които обогатяват теорията и практиката на правата на човека и международното право. Затова считам, че представеният труд покрива изискванията на ЗРАСПБ, Правилника за приложението му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н. Рилски” относно присъждане на ОНС „Доктор”.

Ето защо давам на дисертационния труд на докторанта Станислав Павлов Павлов положителна оценка и считам, че той следва да получи образователната и научната степен ДОКТОР по професионално направление 3.6 Право, научна специалност Международно право и международни отношения.

13.06.2022г.

Рецензент:

Проф. д-р Добринка Чанкова

REVIEW

by Prof. Dobrinka Ivanova Chankova, PhD, Professor at the "Public Law" Department of the Faculty of Law and History of the South-West University "N. Rilski", Professional field 3.6 Law, NACID Individual Identification Number: №38964 / Register of Scientific Activities in the Republic of Bulgaria / <https://cris.nacid.bg/public/scientist-preview/14248>, www.researchgate.net/profile/Dobrinka-Chankova, ID No - F 2150-2014 <https://orcid.org/0000-0001-7518-1991>,

appointed by order of the Rector of the South-West University "N. Rilski" № 926 / 17.05.2022 as a member of the scientific jury for the public defence of the thesis of

Stanislav Pavlov Pavlov

full-time doctoral student at the Faculty of Law and History of SWU "N. Rilski"

on the topic: "The right to health and health care - international legal aspects"

for the acquisition of the educational and scientific degree DOCTOR in the Scientific field 3. Social, economic and legal sciences in Professional field 3.6 Law, scientific speciality International Law and International Relations.

1. Short biographical notes for the doctoral student

The doctoral student Stanislav Pavlov was born in Sofia on July 11, 1980. After graduating from secondary education, he obtained a bachelor's degree at the Academy of the Ministry of Interior in the speciality "Crime Prevention and Protection of Public Order". In 2018 he received a master's degree in Law at the South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad. In 2019 he was enrolled as a full-time doctoral student at the Faculty of Law and History of the same university. Most of his professional experience is related to the protection of financial and economic security, strategic objects and activities, including those in the healthcare field. During his doctoral studies, he actively participated in additional training, conferences and other research activities. It is evident from the attached documentation that the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of the Act for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, Regulations for the

Application of the Act for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Internal rules of SWU "N. Rilski" on the Awarding of the Educational and Scientific Degree Doctoral Program in International Law and International Relations are met. In addition to the dissertation, a reference to the publications, citations and participation in a research project is presented. Thus, all the necessary points on the scientometric indicators are available, and all the criteria are met.

2. Evaluation of scientific and practical results and contributions to the dissertation

The dissertation deals with the particularly topical fundamental issue of the right to health. It belongs to the "second generation" of human rights, namely economic, social and cultural rights, and is currently receiving priority attention from doctrine and practice. Considering the dynamics in the development of public relations, the evolution in the understanding of health, and its gradual and logical expansion with health care, the doctoral student has prepared a good dissertation. It thoroughly and comprehensively analyzes the always important, especially recently, international legal aspects and specialized instruments, as well as the practice of applying this fundamental human right. There is a place for such independent research in the Bulgarian legal literature; in itself, it is a novelty, which is significantly enhanced in the part that takes into account the development of technology.

The thesis is a 197-page study, including an introduction, three chapters, a conclusion, appendices and a rich bibliography in Bulgarian and other languages, international instruments, and case law. One hundred sixty-three footnotes were made. Excellent knowledge of the subject has been demonstrated. Significant and current problems in interpreting the right to health and health care, which have long gone beyond national limits, have been rightly highlighted. It is considered in the context of access to information, protection of personal data and privacy, especially in connection with the introduction of e-health, in the context of the COVID-19 pandemic. The theoretical conclusions are based on a solid international legal basis - documents of the UN, the Council of Europe, the EU, the World Health Organization and the Organization for Economic Co-operation and Development, the case-law of the ECtHR and the Court of Justice.

The introduction convincingly substantiates the relevance and importance of the topic, as well as the goals and objectives. At the same time, it also contains components, intrinsic

and included in the author's abstract, according to the established tradition - e.g. methodology of research work, tasks, etc.

Chapter one is naturally devoted to the historical development of international cooperation in the field of health. The review began with initial initiatives in the mid-19th century when the control of infectious diseases first entered the international community's agenda. The evolution of the idea of uniting the efforts of states to achieve better health and a better life has been comprehensively and adequately studied. Fundamental and specialized international acts in an extensive period are considered. The importance of establishing the World Health Organization, which institutionalizes international cooperation in public health and lays the foundation for redefining the significance of health, is highlighted. Health is no longer defined only by opposing it to disease but as a state of complete physical, mental and social well-being. It is concluded that the right to health includes both freedoms and related rights. It is stated that the theoretical concept of the right to health was expanded with the adoption in 2000 of UN General Comment № 14 by the United Nations Economic and Social Council (ECOSOC), which highlights the so-called main determinants of health, and this comment has deserved place in the study. The main elements that are extremely important in the provision of health-related services are analyzed: availability, accessibility, acceptability, and quality; the relevant conclusions are made. It is rightly pointed out that health is a fundamental human right necessary for the exercise of other rights. Every human being has the right to enjoy the highest attainable standard of health conducive to a dignified life. The contribution of the UN, the Council of Europe, and the EU is reported.

The second chapter, entitled "E-Health", successfully attempts to clarify the concept of "e-health" by exploring different ideas. The existing more than 50 published definitions are considered, the unifying one of which is the connection between healthcare and technology. E-health is defined as an information and communication system that provides quick access to all patient information and enables the patient to be consulted remotely. Undoubtedly, e-health in general, and telemedicine in particular, is a vital resource for the remote regions of emerging and developing countries. The dissertation highlights in detail its advantages, but at the same time, in the name of doctrinal objectivity, some of its potential and real weaknesses should be pointed out, e.g. the subjective element. The focus is on the relatively new concepts of "e-health" and "m-health", making the work modern and innovative.

Chapter three is devoted to the right to health in the context of the COVID-19 pandemic. A highly detailed analysis of the reaction of the two central UN bodies to the pandemic - the General Assembly and the Security Council - was made, and it is perfectly correct to conclude that it is pretty controversial, which does not help in dealing with the pandemic faster. The role of the WHO, for which COVID-19 has proved to be a big challenge, has also been critically analyzed. The relevant conclusion is that only a comprehensive and flexible system of international acts, measures and actions can help individuals cope with new diseases in the age of globalization.

The most important points are summarized at the end of each chapter. The dissertation ends with a conclusion, in which the significant findings and recommendations are presented in a synthesized form.

The major contributions to the dissertation can be summarized as follows:

- The work "The right to health and health care - international legal aspects" is the first serious research on the problem, representing an in-depth theoretical analysis and summary of a number of debatable doctrine and practice issues of legislative, scientific and practical value;
- The dissertation traces the historical evolution of the international legal aspects of the right to health and health care, taking into account the social context and recent technological innovations;
- The study interprets problems that have not been discussed so far;
- Ideas have been generated for improving international legislation and practice that meet the current requirements for public authorities involved in public health as an element of international peace and security;
- The defining characteristics of the right to health and health care, its content, scope and determinants from the point of view of international law are highlighted, and an original approach to the systematization of this matter is proposed;
- The analysis of the ways in which states regulate the right to health through their constitutions is marked by a moment of contribution, highlighting the growing trend of constitutional protection;
- Substantiated with convincing arguments is the notion that it is necessary to rethink the role and importance of the WHO as a major institution in the field of healthcare worldwide, and others.

The publications on the dissertation topic are 7 in number, on especially topical issues, published in refereed journals at home and abroad. Two of them are in English. There are citations abroad as well. The author's abstract is prepared according to the rules.

3. Opinion on the presence or absence of plagiarism

In the course of my work as a member of the scientific jury, no signals were received, argued in accordance with the relevant legal order in writing for the presence of plagiarism in the submitted for review works of the candidate in the competition. And I, as a member of the scientific jury, have not identified elements of plagiarism and unscrupulous use of foreign scientific results in the works of the candidate.

4. Critical remarks and recommendations

The dissertation can be addressed some not very important critical remarks and recommendations, in addition to those already mentioned.

The exposition is quite detailed and, in some places, can be synthesized. It is intended for a specialized audience that does not need much explanation.

I recommend that the table on pages 77-82 be translated into Bulgarian.

If possible, the proposals should be more fully articulated in order to be really useful and consistent. This would increase the practical value of the research.

These critical remarks do not in any way shake my overall positive assessment of the work and the efforts made but only aim to improve it when working on it in the future.

5. Conclusion

The dissertation contains sufficient theoretical summaries, conclusions and ideas, representing contributions of scientific and applied nature, which enrich the theory and practice of human rights and international law. Therefore, I believe that the presented work meets the requirements of the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria Act, the Regulations for its implementation and the Internal Rules for the development of the academic staff of SWU "N. Rilski" regarding the award of the educational and scientific degree "Doctor".

That is why I give a positive assessment of the dissertation of the doctoral student Stanislav Pavlov Pavlov, and I believe that he should receive the educational and scientific degree DOCTOR in professional field 3.6 Law, scientific speciality International Law and International Relations.

13.06.2022

Reviewer:

Prof. Dobrinka Chankova, PhD